

להראות עצבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרח
ערש"ק פרשת ראה ה'תשע"ז

אה, בן ובת - ומה עם האם?

סימני הכשרות בעבודת האדם

בדין אנשי עיר הנדחת שעשו תשובה

הצורך בעמל האדם עבור פרנסה

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת ראה, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תרח), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

מקרא אני דורש.....ה

אח, בן ובת - ומה עם האם?

מדוע לא נזכרות אם ואחות בין המסיתים את האדם לעבוד עבודה זרה? / איך מוכח מהכתובים שמדובר כאן על איש במיטב שנותיו, ולא בצעיר או זקן? / ביאור אופן ההסתה לעבוד עבודה זרה שבזה יתבאר הדוגמאות שהובאו בכתוב

(עי' לקוטי שיחות ח"ט עמ' 148 ואילך)

פנינים... עיונים וביאורים קצרים.....ח

מתי קבר הקב"ה מתים? / קבורת מתים לפני ביקור חולים?

יינה של תורה.....ט

סימני הכשרות בעבודת האדם

שדומם צומח וחי יתעלו למדרגת ה"מדבר" / שתהיה עבודת האדם עם הגשמיות שווה ב"ימין" ו"בשמאל" / מעשיו ולבו שווין בעבודתו ית' / לבדוק שוב ושוב אם עוסק באכילה לעבודתו ית' או לתאוותיו

(עי' לקוטי שיחות ח"ב עמ' 375 ואילך)

פנינים... דרוש ואגדה.....יג

שיטתו ובשר תאוה / "משנכנסו לארץ" בכל יום ויום

חידושי סוגיות.....יד

בדין אנשי עיר הנדחת שעשו תשובה

יקשה על ביאורי המפרשים במש"כ הרמב"ם דתשובה מועלת נגד הכלל דאין תשובה מפקיעה עונשי בי"ד / יסיק ביאור מחודש דע"י התשובה כאן נפקעים מגדר ציבור לגדר יחידים

(עי' לקוטי שיחות ח"ט עמ' 106 ואילך)

תורת חיים.....יז

עבודת הפרנסה

וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה (ראה טו, יח)

דרכי החסידות.....יט

פיתויי היצר בהחלשת החינוך הכשר

הוספה - שיחות קודש.....כא

עת לחסד ועת לגבורה

לקט דברות קודש אודות ההבחנה הנחוצה בין השתמשות האדם במדת החסד ובמידת הגבורה

לקראת שבת

כה

לאח"ז: מהרו ועלו אל אבי" . . להביאו אליו מצרימה.

מהי הנחיצות ב"מהירות" הנ"ל?

אחד מההסברים בזה, עפ"י המבואר בפרש"י בפ' וישב, שאבילות יעקב על בנו יוסף היתה כנגד כ"ב שנים שבהן לא קיים יעקב מצות כיבוד אב ואם. ולכן בידעו שכ"ב השנים של עונש יעקב הסתיימו, דרש יוסף מן השבטים "מהרו ועלו אל אבי"..." כיוון שזמן העונש הסתיים, צריך ומוכרח להיות "לא עכבם אפילו כהרף עין".

וההוראה מכך בעבודת ה': ישנם מקרים שבהם צריך להשתמש בכיוון של "שמאל דוחה" - גבורה ועונש. אבל צריך לדעת שנדרשת כאן זהירות יתירה שלא להשתמש במידה זו יותר מכפי הצורך. מיד כאשר מגיע הרגע שאין מוכרחים את הדחי' והגבורה, חייבים, באופן של מהירות לפעול בכיוון של חסד וקירוב - "ימין מקרבת".

(תרגום מלקוטי שיחות חמ"ו עמ' 390)

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

אח, בן ובת – ומה עם האם?

מדוע לא נזכרות אם ואחות בין המסיתים את האדם לעבוד עבודה זרה? איך מוכח מהכתובים שמדובר כאן על איש במיטב שנותיו, ולא בצעיר או זקן? ביאור אופן ההסתה לעבוד עבודה זרה שבזה יתבאר הדוגמאות שהובאו בכתוב

בפרשתנו מזהיר הכתוב את האדם מפני הקרובים אליו שמסיתים אותו לעבודה זרה:

”כי יסיתך אחיך בן אמך או בנך או בתך או אשת חיקך או רעך אשר כנפשך בסתר לאמר, נלכה ונעבדה אלקים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבותיך... לא תאבה לו ולא תשמע אליו... כי הרוג תהרגנו, ידך תהי' בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה” (פרשתנו יג, ז-י).

והנה, הכתוב מזכיר כאן ארבעה קרובים מתוך שבעת הקרובים הידועים (שנמנו בתחילת פ' אמור): **אח, בן, בת ואשה**; אך קיימים עוד שלושה שלא נתפרשו כאן – **אב, אם ואחות**.

וכתב האברבנאל: ”התורה לא חששה לזכור האב והאם – לפי שלא יפול עליהם המשפט 'כי הרוג תהרגנו ידך תהי' בו בראשונה', כי איך יצוה את האדם שיהרוג בידיו את אביו ואת אמו אשר החמירה כל כך בכבודם ובמוראם?!”.

אך לכאורה עדיין קשה, מדוע לא פירש הכתוב מה באמת יעשה האדם במקרה שאביו או אמו הסיתוהו לע"ז?

ועוד זאת, שכל דברי האברבנאל מיישבים רק לגבי **אב ואם**, ועדיין קשה: למה לא פירש הכתוב את **האחות**?

”הוכח תוכיח את עמיתך” הרי יתכן אמנם שההתלהבות שלו היא מפני שיודע שנשמתו שמעה ציווי זה מהקב"ה במתן-תורה, אבל יתכן גם שזהו מפני שבטבעו הוא במדת הגבורה והדין, ולכן מפנה זאת (”ער לאַזט דאָס אויס”) כלפי הזולת – כיצד היא ההוכחה שעשייתו היא כדי לקיים מצות הבורא? – כאשר מקיים שתי מצוות, מצוה שהיא מצד החסד, ומצוה שהיא מצד הגבורה, שכן, אילו הי' עושה זאת מצד טבע נפשו, לא הי' מקיים את המצוה השני', כיון שבטבע האדם גובר או צד החסד או צד הגבורה.

(פורים תשכ"א)

להיות מונחים בענינים נעלים, ובשעת מעשה גם בענינים פשוטים

”ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק”.

איתא בספרים בשם הבעש"ט שבפסוק זה יש קושיא ותירוץ: הקושיא היא – איך אפשר להיות ”יצחק בן אברהם”, הרי אברהם ענינו חסד, ויצחק ענינו גבורה, וכיון שהם ב' הפכים, איך אפשר שיצחק יהי' בן אברהם? והתירוץ הוא – ”אברהם הוליד את יצחק”, שמצד החסד יש גבורה וצמצום בעולם כדי להמשיך חסד להמצומצם ועני.

ובלשון חסידות חב"ד הרי זה ענין ההתכללות, שגם אצל אברהם ישנו ענין הגבורות.

וענין זה (התכללות הפכים) מצינו גם אצל הבעש"ט: מחד גיסא – התעסק הבעש"ט עם ילדים קטנים, ועד שהי' (לא מלמד, אלא) עוזר למלמד, שזהו צמצום ביותר (שבא מצד אהבתו להם וכו'), ולאידך גיסא – גם אז היו אצלו ענינים נעלים ביותר, רזין ורזין דרזין, גילוי אליהו וכו'.

וכמו"כ דורשים מחסידים שיהיו אצלם ב' הקוין ביחד – להיות מונחים בענינים הנעלים ביותר בתורת החסידות, ובשעת מעשה להתעסק גם בענינים הפשוטים ביותר.

(ש"פ חיי שרה תש"כ)

הדילוג מגבורה לחסד באופן של מהירות

לאחר שהתוודע יוסף אל אחיו באמרו ”אני יוסף העוד אבי חי”, ממשיך מיד

ב. יש מפרשים (אדרת אליהו להגר"א), שהכתוב כן מזכיר את האב והאם, וזו כוונתו בהתייבות "או רעך אשר כנפשוך" – "רעך זה אב, אשר כנפשוך זו אם, שהאם אוהבת את בנה יותר מן האב".

אמנם לפי פשוטו חידוש הוא לחלק את התיבות "רעך אשר כנפשוך" לשנים, כי הלשון "אשר כנפשוך" משמעו שבא בתור פירוש לתיבת "רעך" ולא כענין נוסף ונפרד. וכן באמת מבואר מדברי רש"י, שפירש: "אשר כנפשוך – זה אביך", שיש כאן כוונה אל האב דוקא (וראה בגור ארי' מה שפירש, וחלק על דברי הרא"ם כאן. עיי"ש).

ברם, לפי רש"י מתחזקת הקושיא: למה הזכיר הכתוב רק את האב – ולא את האם? ובפרט קשה לפי המשך דברי רש"י: "פירש לך הכתוב את החביבין לך, קל וחומר לאחרים" – שהרי האם חביבה על בנה ואפילו יותר מאביו, וכמו שפירש רש"י עצמו (קדושים יט, ג) שהמציאות הטבעית היא "שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו בדברים", ולמה לא נזכרה כאן?

ג. וי"ל בכיור הענין:

לפי שיטת רש"י עולה, שה"ציוור" שנקט הכתוב כאן הוא – אדם הנמצא באמצע שנותיו, שמחד גיסא אביו בחיים והוא מקבל השפעה ממנו, ומאידך גיסא כבר יש לו בן ובת גדולים שיכולים להשפיע עליו.

וכן משמע גם ממה שנאמר "ידך תהי' בו בראשונה להמיתו" – שאינו מתאים באדם זקן שאין כחו במתניו עוד, וגם לא בצעיר ביותר, אלא באדם מבוגר במיטב שנותיו. והיינו, שאף שבודאי כללות הפרשה מתייחסת גם לצעיר וזקן, מכל מקום "דיבר הכתוב בהווה" (כלשון רש"י בכמה מקומות וגם בפסוק דין גופא), ונקט דוגמא מוחשית מאדם כזה שהקים משפחה ויש לו בן ובת אך עדיין לא הגיע לזקנה.

[ולהוסיף, שמי שהגיע לגיל זקנה רחוק הדבר שיבואו אחרים וינסו להשפיע עליו לשנות את אורח חייו שהורגל בו רבות בשנים, וכנראה במוחש].

ד. ומעתה יתבאר בפשטות למה אין הכתוב מזכיר את האחות ואת האם:

אדם מבוגר, בעל משפחה, אינו רגיל שתהי' לו קירבה יתירה עם אחותו – שהיא עצמה בדרך כלל כבר נשואה ובעלת משפחה משלה – באופן שהיא תצליח לפעול עליו בעניני אמונות ודיעות ותסית אותו לסטות מדרך הישר.

וכעין זה בנוגע לאמו: אמנם יש לאדם קירבה עם אמו, אבל אין בכוחה – בדרך כלל – להשפיע עליו בעניני אמונה.

וזה שהכתוב כן הזכיר את האשה ואת הבת, היינו, שיש להן השפעה על האדם – יש

גו' עזוב תעזוב עמו", ש"חמור" קאי על חומריות הגוף, שהוא "שונאך", ששונא את הנשמה וכו', ואעפ"כ, אין לשבור את חומריות הגוף, כי אם, לבררו ולזככו.

ומזה מובן שגם בנוגע לעצמו צריכים לפעמים להזהר שלא תהי' הנהגה של גבורה (שבירת חומריות הגוף), כי אם הנהגה של חסד (בירור וזיכוך), אלא שהחסד צריך להיות במדה הנכונה ובאופן הרצוי...

וכאן דרושה ההבחנה הנכונה בדבר – להזהר שלא להחליף ולערבב בין החסד להגבורה, שלא להשתמש במדה זו בשעה שצריכים להשתמש בהפכה, אלא לידע באיזה ענין צריכים להתנהג בקו החסד ובאיזה ענין צריכים להתנהג בקו הגבורה.

והבחנה זו נעשית ע"י התורה (ענינו של יעקב), מלשון הוראה, שמלמדת ומורה הדרך הנכונה בכל ענין, ועל ידה נעשית ההנהגה בב' הקוין דחסד (מדתו של אברהם) וגבורה (מדתו של יצחק) כדבעי למהוי.

(ש"פ וישב תשי"ב)

– האמת היא שרבינו הזקן מבהיר זאת בהמשך דבריו (שם): "אא"כ עושה בדרך תשובה, שצער זה טובה היא לו להציל נפשו וכו'". –

ויתירה מזה – טוען הוא – לא רק שאסור לצער את עצמו, אלא אדרבה, צריך לגמול חסד עם עצמו. . . כאמור, שצריך לנהוג במדתו של אברהם, מדת החסד.

ולכן, יש להדגיש גם את הצורך במדת הגבורה, היינו, שבנוגע לעצמו אין להקפיד על ההנהגה במדת החסד, אלא צריך לנהוג (גם) במדת הגבורה...

להשתמש בכל מדה בזמן המתאים

אמנם, אף שבדרך כלל צריכה להיות הנהגה של חסד (צדקה) בנוגע להזולת, והנהגה של גבורה (משפט) בנוגע לעצמו, מ"מ, מצינו לפעמים שגם בנוגע לעצמו נשללת מדת הגבורה.

ולדוגמא: ידוע מאמר הבעש"ט בפירוש הפסוק "כי תראה חמור שונאך

כשעובר רק בקו אחד – אין הוכחה שזה לקיים רצון ה'

מובא בגמרא ששאל ר' חנינא בן תרדיון אצל ר' יוסי בן קיסמא "מה אני לחיי העולם הבא, אמר לו, כלום מעשה בא לידך וכו'", ומבואר בחסידות, שכאשר רואים שיהודי זהיר במצוה מיוחדת, אזי יכול להיות – כפי שהמציאות היא – שזהו לפי שרוצה לקיים רצון בוראו, אבל יכול להיות גם שזהו מצד טבע נפשו,

– ולדוגמא: מי שהוא פזרן בטבע נפשו, ונותן גם צדקה, הרי עדיין אין הוכחה שעושה זאת כדי לקיים רצון בוראו,

ועד"ז בצד ההפכי: כאשר מישוהו עוסק בהתלהבות ובלהט ("קאכט זיך") במצות

ועאכו"כ כשמדובר אודות בן אברהם יצחק ויעקב, בודאי שצריך לגמול חסד עמו.

ובמילא, כשמדובר אודות תפלה בציבור, קביעות עתים לתורה, וכיו"ב – טוען הוא שלכל לראש צריך לגמול חסד

עם עצמו, וכיון שעכשיו שורר בחוץ קור או חום ("דא איז אים קאלט, דא איז אים הייס"), ועדיין לא ישן די צרכו ("ער איז נאך ניט אויסגעשלאפן"), ידחה את התפלה או העסק בתורה לאחר זמן, בהתאם לנוחיות שלו – לאחר שינה עריכה ("ווען ער וועט זיין גוט אויסגעשלאפן"),

ומה גם – טוען הוא – שע"פ דברי הרמב"ם זמן השינה הוא "שמונה שעות", וכפי שמביא המגן אברהם סימן לדבר מ"ש "ישנתי אזי (בגימטריא שמונה) ינוח לי", ורק אז יהי' הראש רגוע ופנוי ("ער וועט האבן א רואיקע קאפ") ללימוד התורה.

ועד"ז כשמדובר אודות ענין של אתכפיא, ולדוגמא – כמובא בתניא (פרק כז) – "שחפץ לאכול ומאחר סעודתו עד לאחר שעה או פחות ועוסק בתורה באותה שעה, כדאייתא בגמרא שעה רביעית מאכל כל אדם שעה ששית מאכל ת"ח, והיו מרעיבים עצמם שתי שעות לכוונה זו, אף שגם אחר הסעודה היו לומדים כל היום":

להיותו "למדן" וגם "חסיד" – יודע הוא מ"ש באגרת התשובה פ"ג בענין תעניות וסיגופים ש"אפילו בדורות הראשונים... לא היו מתעניין בכהאי גוונא אלא הבריאים", משא"כ מ"י... שאפשר שיוכל לבוא לידי חולי או מיחוש ח"ו כמו בדורותינו אלה, ובמילא – טוען

הוא – אינו יכול לאחר סעודתו, אלא עליו להקפיד בכל יום לאכול ארוחת בוקר [ובלשון המדינה: "ברעקפעסט", וכמנהג המדינה: "דזשוס", "מילק", "קרעקערס"] בזמנה!

אילו הי' בזמן הש"ס, ומן ה"בריאים" – טוען הוא – הי' יכול לאחר את ארוחת הבוקר למשך שעתיים: למרות שהמנהג באמריקה כולה לאכול "ברעקפעסט" בזמן הקבוע, הי' הוא עושה אתכפיא ("ער וואלט געפראוועט אתכפיא") לאחר ה"ברעקפעסט" ב"שתי שעות",

לבטל המנהג – "חס ושלום" . . אבל לדחות – הי' ביכלתו,

משא"כ "בדורותינו אלה", שאין אנו כה"בריאים" שבזמן הש"ס – כיצד יכול לאחר סעודתו? ...!

ובכלל – ממשיך לטעון – "אין אדם רשאי לחבול בעצמו" (ב"ק צא, ב) [ועד שיש דעות שהחובל בעצמו עובר בלא תעשה, שנאמר "רק השמר לך ושמר נפשך מאד", "וכל מקום שנאמר השמר אינו אלא לא תעשה"], ואף ש"החובל בעצמו... פטור", מ"מ, "אינו רשאי" [היינו, שפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים], "לפי שאין נפשו של אדם קנינו (כמו נכסיו שהוא בעה"ב עליהם), אלא קנין הקב"ה", ולכן, "אין לאדם רשות על גופו כלל... ולא יצטער בשום צער אפילו במניעת אויה מאכיל ומשקה" (כמ"ש רבינו הזקן (שו"ע חו"מ הלכות נזקי גוף ונפש ודיניהם ס"ד)), ובמילא, איך יכול – טוען הוא – לצער את עצמו באיחור הסעודה? ...!

הבדל בענין זה בין אשה ובת לבין האם:

עם האשה והבת יש לאדם שכנות מיוחדת, קירבה גדולה מאוד, שחיים באותו בית ונמצאים ביחד שעות רבות וכו' – ולכן, אף אם אין בכוחן לשכנע אותו על ידי הסברה שב"ית, מכל מקום, הוא יכול להיות מושפע מהן מצד עצם השכנות והקירבה היתירה; שונה הדבר בנוגע להאם, שאף אשר חש אלי' רגש של קירבה וכו', מכל מקום הרי בפועל "עסוק" הוא יותר עם אותם בני משפחה שעמהם הוא חי ביחד – האשה והילדים, ולכן רחוק הדבר שדבריו יפעלו בו שינוי מהותי עד כדי עבודה זרה.

ומובן שיש הבדל בענין זה בין האם והאחות (שאותן לא הזכיר הכתוב) – לבין האב והאח (שאותם הזכיר הכתוב), כי האב והאח משפיעים על האדם לא רק מצד עצם קירבת המשפחה, אלא מצד שדרכו של אדם להתייעץ עם אביו ואחיו ולקבל מהם דברי שבנוע והסברה, ולכן הזכיר אותם הכתוב בין אלו שעלול האדם להתפתות מהם.

[ולהעיר מהסיפור הידוע דפסל מיכה (ס' שופטים פרק יז), ששם הי' איש בשם מיכה שגנב כסף מאמו, ולאחר מכן הודה בזה שלקח הכסף ואמרה לו אמו שיעשה מזה פסל ומסכה וכן עשה – הרי שהושפע מאמו לעבוד עבודה זרה.

אמנם שם הוא מקרה בלתי רגיל, שהרי גנב תחילה מאמו; ועוד זאת, שמסתבר לומר שגם לפני כן עבד עבודה זרה, ואמו השפיעה עליו רק בענין עשיית הפסל (וראה פרש"י תשא לב, ד. סנהדרין קג, ב ובפרש"י שם). ואכמ"ל].

ה. ולשלימות הענין נזכיר עוד, שאמנם אין הכתוב מזכיר את "אמך" כאחד מהמסיתים, אך היא נזכרת כחלק מהתואר של האב – "כי יסיתך אחיך בן אמך", ורש"י מפרש: "אחיק – מאב, או בן אמך – מאם".

והיינו, שבאופן טבעי יש לאדם קירוב הדעת עם אחיו מאביו בלבד, אך יתירה מזה היא השייכות והקירבה של האדם עם מי שהוא אחיו מאמו, מצד שיש להם אם משותפת, וכנראה במוחש, ולכן מזכיר הכתוב את "בן אמך" בהדגשה יתירה, כי מצד הקירבה הוא מתייעץ עמו יותר וכו' ויש יותר חשש שיושפע ממנו.

[ראה בדעת זקנים מבעלי התוספות: "בן אמך, שהוא חביב לך, ששניכם יצאתם מבטן אחד, אבל בני האב אינן חביבין כל כך זה לזה, ועוד שדרכן לשנוא זה את זה מפני הירושה". ולהעיר גם מזה שבברכת יצחק ליעקב (תולדות כז, כט. וראה רש"י שם) אמר לו "וישתחו לך בני אמך" – ולא "בני אביך" – להדגיש השייכות היתירה שביניהם].

מתי קבר הקב"ה מתים?

אחרי ה' אלקיכם תלכו גו' ובו תדבקון ובו תדבקון - הדבק בדרכיו, גמול חסדים, קבור מתים בקר חולים, כמו שעשה הקב"ה (יג, ה. רש"י)

בגמ' (סוטה יד, א) הובאו כתובים להוכיח שהקב"ה ביקר חולים וקבר מתים, אך ברש"י לא הובאו כלל הוכחות אלו. וצריך ביאור, דהניחא בנוגע לביקור חולים, כבר פירש רש"י לעיל בריש פ' וירא, שבא הקב"ה לבקר חולה אצל אברהם אבינו, אך קבורת מתים מצינו רק לקמן בקרא בנוגע לקבורת משה, והו"ל לרש"י להביאו כאן כהוכחה לפירושו, מאחר שלא למדנו על זה עדיין?

ויש לבאר בפשטות:

בענין קבורת מתים ע"י הקב"ה אין הכוונה רק לקבורת משה הבא לקמן, אלא לקבורת אהרן, שכבר למדנו ע"י, שמפשטות הכתובים מוכח שהקב"ה הוא זה שקבר את אהרן.

שהרי, בזמן מיתת אהרן היו על ידו אלעזר בנו ומשה (ראה חקת כ, כח). אלעזר לא הי' יכול להתעסק בקבורתו מאחר שלבש כבר בגדי אהרן, ונעשה כהן גדול, ולכהן גדול אסור ליטמא אפילו לאביו. כן משה רבינו לא הי' יכול להתעסק בקבורתו מאחר ששמש ככהן גדול בימי המילואים, ולא מצינו שהורידוהו מגדולתו זו, וא"כ גם עליו נאסר ליטמא. שאר ישראל, לא ידעו כלל שמת, עד שהראו להם את אהרן כפי שהוא כבר "מוטל במטה" (פרש"י חקת שם, כט). וא"כ, על כרחנו לומר שהקב"ה קבר את אהרן.

ולכן לא הביא רש"י הוכחה לקבורת מתים ע"י הקב"ה מאחר שכבר מוכרח מפשטות הכתובים שהקב"ה התעסק בקבורת אהרן. וק"ל.

(נ"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 53 ואילך)

קבורת מתים לפני ביקור חולים?

אחרי ה' אלקיכם תלכו גו' ובו תדבקון ובו תדבקון - הדבק בדרכיו, גמול חסדים, קבור מתים בקר חולים, כמו שעשה הקב"ה (יג, ה. רש"י)

יש לעיין בסדר הדברים ברש"י שנקט תחילה "קבור מתים" ורק אח"כ "בקר חולים", והרי הסדר בחיי האדם הוא שתחילה יש "בקר חולים" ורק אח"כ "קבור מתים"? גם יש לעיין, שבגמ' (סוטה יד, א) הובא גם ניחום אבלים, ורש"י השמיטו.

ויש לומר בביאור הדברים:

רש"י כאן נוקט ענינים שיש בהם חשש שהאדם לא יתעסק בהם, מאחר שטירחא הם לו או שיש בהם איזה חשש סכנה, ואעפ"כ על האדם ללכת בדרכי הקב"ה ולגמול חסדים אלו.

וזהו סדר דבריו הוא "קבור מתים" ואח"כ "בקר חולים", כי הסדר הוא באופן ד"מן הקל אל הכבד. תחילה כותב "קבור מתים", דאף שיש בזה טרחה ויגיעה, אבל אין בזה חשש שהאדם יזוק ע"ז. ואח"כ כותב "בקר חולים", דהגם שיש בזה טרחה מועטת מקבורת מתים, אבל יש מקום לחשוש שהמבקר יזוק ממחלתו של חברו.

ומעתה יובן גם מה שהשמיט ניחום אבלים, דהרי מובן הוא מק"ו מ"קבור מתים ובקר חולים", דמה בענינים הנ"ל שיש בהם טרחה - קבור מתים, או שיש בהם סכנת חולי - בקר חולים, מ"מ על האדם לידבק בדרכי הקב"ה ולגמול חסדים אלו, כ"ש וק"ו בענין ד"נחם אבלים", שאין בזה לא טרחה ולא חשש היוק לאדם, דבודאי על האדם לעשות כן.

(נ"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 53 ואילך)

לקראת שבת

הוספה

לקט מתוך דברות קודש
בעניני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת
הדברים באו כאן באופן שנאמרו, כמעט ללא עריכה, מלבד
שינויים קלים להקל על הקורא

עת לחסד ועת לגבורה

מצד מדת החסד כשלעצמה - יכול לעסוק בגמילות חסד גם (ואדרבה: לכל לראש) עם עצמו... / ובכלל - ממשיך לטעון - "אין אדם רשאי לחבול בעצמו" ובמילא, איך יכול לצער את עצמו באיחור הסעודה?!

(מדתו של יצחק), וענין זה נעשה ע"י התורה (ענינו של יעקב), מלשון הוראה, שעל ידה יודעים מתי יש להשתמש בקו החסד ומתי יש להשתמש בקו הגבורה.

לא להשתמש במדת החסד כדי לפטור את עצמו

ולדוגמא אצל כאו"א מישראל בחיי היום-יום:

מצד מדת החסד כשלעצמה - יכול לעסוק בגמילות חסד גם (ואדרבה: לכל לראש) עם עצמו... שכן, אף שאינו מרמה את עצמו ("ער נארט זיך ניט") ויודע מעמדו ומצבו שאינו ראוי, הרי, ענינה של מדת החסד - טוען הוא - לגמול חסד גם למי שאינו ראוי, ובמכ"ש וק"ו מאברהם אבינו, שהי' גומל חסד אפילו לערביים,

ע"י הפסוק "והנה גפן לפני ובגפן שלשה שריגים" (וישב מ, ט-י"ד) דרשו חז"ל (חולין צב, א): "גפן אלו ישראל... שלשה שריגים אלו שלשה רגלים".

והנה ידוע שג' הרגלים שייכים לג' האבות, "שהמועדים נתקנו כנגד האבות, פסח כנגד אברהם, דכתיב לושי ועשי עוגות, ופסח הי', שבועות כנגד יצחק, שתקיעת שופר של מתן תורה הי' בשופר מאילו של יצחק, סוכות כנגד יעקב, דכתיב ולמקנהו עשה סוכות" (טואו"ח סו"ס תיז)...

ועפ"ז יש לבאר ענין "גפן אלו ישראל... שלשה שריגים אלו שלשה רגלים" בעבודת האדם, שאצל כאו"א מישראל ("גפן") צ"ל ענינים של ג' האבות ("שלשה שריגים") - שעבודתו צריכה להיות הן בקו החסד (מדתו של אברהם) והן בקו הגבורה

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

סימני הכשרות בעבודת האדם

שדומם צומח וחי יתעלו למדרגת ה"מדבר" / שתהיה עבודת האדם עם הגשמיות שווה ב"מין" ו"בשמאל" / מעשיו ולבו שווין בעבודתו ית' / לבדוק שוב ושוב אם עוסק באכילה לעבודתו ית' או לתאוותו

סימני טהרת הבהמה המותרת באכילה הם שתהיה "מפרסת פרסה" ו"מעלת גרה", ורק בהיות שני סימנים אלו, הנה "אותה תאכלו" (פרשתנו יד, ו).

ועל דרך ההלכה מצינו שני אופנים במשמעות סימנים אלו: דאפשר לפרש שהסימנים הם גורמי הטהרה, דעצם מה שהבהמה מפרסת פרסה ומעלת גרה, הוא הוא הגורם שתהא טהורה ומותרת באכילה; ואופן אחר הוא שהסימנים אינם קשורים לטהרה או לטומאה, ורק שהבהמות הטהורות הן גם מפריסות פרסה ומעלות גרה, וקבעה תורה שנבדוק סימנים אלו בכדי לידע איזו היא הטהורה, אבל הסימנים המה ענין חיצוני בלבד שאינו שייך לעצם הטהרה (וראה השקו"ט בזה בצפת פענח על הרמב"ם להגאון הרוגצ'ובי ריש הל' מאכלות אסורות).

והנה, אחד היסודות בפנימיות התורה הוא שאין שום דבר שהוא בדרך מקרה, והכל מכוון ומסודר מלמעלה, ובודאי ענין שהוא בתורה הקדושה שבדאי אינו בדרך מקרה. ואפילו משל ונמשל שבתורה, שלכאורה המשל אינו שייך כלל להנמשל ורק דומה לו ומסייע להסבירו, הנה נתבאר בסה"ק שהמשל הוא נובע מן הנמשל, שהנמשל הוא שורשו הרוחני של המשל, וזה גופא הסיבה לכך שעניני המשל דומים לנמשל.

ומעתה מובן אשר אף אם נאמר שסימני הטהרה הם ענין חיצוני לסימן בעלמא, הנה מכל מקום אין הדבר במקרה ח"ו, ויש לחפש כיצד סימני הטהרה של הבהמות קשורים ושייכים לעצם מהות דין טהרת הבהמה. ויש לבאר תחילה ענינם של סימנים אלו בעבודת ה', ועל פי זה ימצא כיצד מפרסת פרסה והעלאת גרה הם תנאים יסודיים כהקדמה לאכילת האדם, וכפי שיתבאר לקמן.

בקיעה ב'עב הענן' של המניעות ועיכובים

[מכתב המשך להנ"ל:]

במענה על מכתב ידידי . . בביאורי קושי העבודה בעניני חינוך הכשר וסדרי לימוד ברבים, כן הדבר עבודה קשה היא, שנמסרה מההשגחה העליונה לנשמה היורדת למטה להתלבש בגוף, אבל זוהי הנקודה העיקרית והפנימית בכוונת הבריאה הלזו הגשמית אשר על ידי עבודה זו כשנעשית כמצוה ממשיכים אור פנימי להחיות היצירה כולה.

המאמין האמיתי לא יחוש ולא יחלש בעבודתו במסירה ונתינה אמיתית מכל מונע ומעכב בידעו נאמנה אשר כך הם דרכי ההשגחה העליונה ודרכי העבודה הפנימית, זה בא בקושי ובמרירות ("עס קומט אן ביטער שווער") עד שבעזרתו ית' עושים בקיעה ב'עב הענן' של המניעות ועיכובים.

במשך שנים רבות ש'הצפוני' מייגע בני אדם בכל מיני תעמולה פעם על ידי עצבות ומרירות ומראה על כמה שנכשלו ונתמוטטו כהלומי רעם ואתה - אומר בפתויו להאדם - מניח כוחך על דבר שטובים ממך לא יכלו עמוד, ופעם בסגנון אחר שמגביה את האדם לאמר לו, עבודה זו איננה לפי מעמדך ומצבך ומה גם לפי כבודך וכדומה בטענות מטענות שונות אשר מאז החטיא את יציר כפיו של הקב"ה הוא אימן היטב את עצמו במיוחד להתענות בני אדם לכל אחד לפי ענינו.

והמאמין באמת יודע אשר כל אחד ואחד במקום שהוא, הנה ההשגחה העליונה הביאתו שמה לעבדה ולשמרה ולהיות בטוח בעזרתו ית' אשר יצליחו בגשמיות וברוחניות...

ידידו הדו"ש ומברכם בכל טוב בגשמיות וברוחניות

(שם עמ' רטז)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

פיתויי היצר בהחלשת החינוך הכשר

הצפעוני מייגע בני אדם בכל מיני תעמולה פעם על ידי עצבות ומרירות ומראה על כמה שנכשלו ונתמוטטו כהלומי רעם ואתה - אומר בפתויו להאדם - מניח כוחך על דבר שטובים ממך לא יכלו עמוד, ופעם בסגנון אחר שמגביה את האדם לאמר לו, עבודה זו איננה לפי מעמדך ומצבך ומה גם לפי כבודך

חיזוק היהדות וחינוך הכשר

עונג רב גרם לי במכתבו . . אשר בו מבשרני בשורות טובות מעבודתו הכללית בשדה החינוך ומעניניו הפרטיים.

יתחזק ויתאמץ בהרחבת החנוך הכשר מבלי להתפעל משום מניעות ועיכובים ללכת בדרך החינוך הטוב הסלולה, וזאת היא עבודתנו, עבודתם של כל החי בישראל בחיי תורה ועבודה באהבת ישראל להשתדל בכל מיני השתדלות לבאר ולהסביר בשפה ברורה אשר יבינו כולם ההורים וילידיהם יחיו את הטוב והנועם, הגלוי והסתום, אשר בא לרגלי לימוד התורה וקיום המצות ביראת שמים.

ידידי ישתדל להתדבר במכתבים ובאופן האפשרי גם להתראות עם בעלי מרץ בישובים אחרים במדינתו, וטוב אשר מזמן לזמן יתאספו ויטכסו עצות בחיזוק היהדות וחינוך הכשר . . והשם יתברך יהי' בעזרם ויברכם ויצליחם בגשמיות וברוחניות...

ידידו הדורש שלומו ומברכו בגשמיות וברוחניות.

(אגרות קודש ח"י עמ' קנ"ד)

שדומם צומח וחי יתעלו למדרגת ה"מדבר"

כל ענין אכילת האדם דומם, צומח, או חי שסביבותיו, אינו אלא לתכלית שירוממם ויעלה אותם למדרגת ה"מדבר", שהאוכל הנאכל מתעכל במעיו, ואזי נעשה דם ובשר מבשרו, ונמצא שאותו נברא שהיה תחילה במדרגת חי על דרך משל, נתהפך להיות ממדרגת המדבר.

והנה, מעלת המדבר על פני החי אינה בכל ענינו, שישנם חלקים באדם שבהם נדמה הוא לדומם, לצומח או לחי, וכמו שאמרו בגמרא "בשלושה נדמה כבהמה" (חגיגה טז, א), ורק ענינים מסויימים באדם, שהם נעלים ורוחניים, הם המה המרוממים אותו על שאר הנבראים, ומחמתם עומד המדבר במעלה יתירה על שאר דומם צומח וחי. ועבודת האדם היא לעמול שיהיו כל עניניו וכוחותיו משרתים לעניני ה"מדבר" אשר בו, ויתכללו בו.

ועיקר מעלת המדבר הוא כשמו, שנקרא אדם על שם "אדמה לעליון" (שלה חלק תושב"כ וישב סוף הדרוש צאן יוסף, ובכ"מ), שהיהודי דומה כביכול ל"אדם העליון" הוא השי"ת, שהאדם עמל כל ימיו לעשות רצון השי"ת, ומתוך כך הוא מתקרב אליו עוד ועוד, כמאמר הכתוב "אחרי ה' אלקיכם תלכו", ועד שמגיע אל התכלית של "וכו תדבקון", שנדבק ומתכלל בהשי"ת עד שאין לו כל מציאות עצמית.

וזו היא עבודת האדם באכילה ושתייה שמכניס אל קרבו ענינים של דומם צומח וחי, והכוונה היא שיהפכו להיות חלק ממנו ויעלו למדרגתו, ובאדם גופא הכוונה היא שיתכללו ב"מדבר" שבו, ולא באותם חלקים וכוחות שהוא שווה בהם אל בהמת השדה. והיינו שצריך מאכלו של האדם להיות לשם שמים ולעבודתו ית', ולא למלאות תאוותו כבהמה וחיה, שאם אוכל לתאוותו, הרי נכלל המאכל בחלקים הנחותים שבו, וכשאוכל לשם שמים מתעלה המאכל להיות חלק מן ה"אדם - אדמה לעליון" שבו.

שתהיה עבודת האדם עם הגשמיות שווה ב"ימין" ו"בשמאל"

והנה, האדם אשר חפץ לעבודת עבודתו באמת ובתמים, לעלות ולרומם את דומם צומח וחי שסביבו אל הקדושה, הרי כאשר מתעסקים בעבודה הקשורה אל ענינים גשמיים, כל הדרכים בחזקת סכנה, וצריך האדם להיזהר שלא ליפול ולהיגרר אחר ענינים גשמיים, ולכך צריך הוא ל"סימנים", אימתי האכילה היא חלק מעבודת ה' שאזי "אותה תאכלו", ואימתי אכילה זו מורידתו ומגשמתו ומצווה עליו תורה "לא תאכלו".

וסימנים אלו הם מה שיברר תחילה אם "מפרסת פרסה", ואם "מעלת גרה":

"מפרסת פרסה" -

מעשי האדם בעבודת ה', נחלקים בכללות לשתי מחלקות, יש מעשים השייכים אל מידת ה"חסד", וכמו פיזור לצדקה וכיוצא בזה, ויש אשר באים ממידת ה"גבורה"

בהשגחה פרטית ובמילא מחכה שיתעורר לו רצון עז לאיזה ענין שיהי' ואז מתעסק בו, וכל זמן שאין לו רצון עז ותשוקה עצומה עושה פרנסתו בדרך מהיכא תיתי. ושואל אם זו הדרך.

הנה לדעתי אין זו הדרך כלל וכלל, כי וברוך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה כתיב, שצריך להתעסק בענין של פרנסה, ואף שצריך להיות בזה בלי חמימות וכלי לב ולב, כי סוף סוף הכל תלוי בברכה הוי', אבל בכל זאת צריך להיות התעסקות ממש ולא בדרך מהיכא תיתי בלבד.

וידוע מאמר רבותינו ז"ל (ברכות לה, ב) שצריך להיות הנהג בהם מנהג דרך ארץ, ואז הוי' נותן ברכתו ואספת דגנך תירושך ויצהרך. והרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם.

מובן שלכל אחד ואחד צריך להיות קביעות עתים בתורה. . אבל בכל אופן צריך להיות ג"כ עסק בענין של פרנסה.

בטח האריכות בזה אך למותר, כיון שמבואר הענין בכמה וכמה ספרים, ומהם בהלכות תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן. והשי"ת יתן לו ברכתו אשר בעסק מעט יקבל ברכה מרובה.

(ממכתב ט"ז אלול תיש"א, נדפס בלקוטי שיחות חל"ט עמ' 295 ואילך)

בודאי עוסק בעניני פרנסתו ככל הצריך כי הרי לפרנס את בני ביתו וגם את עצמו זוהי מצות הבורא ית' ובמילא צריך לעשות בזה באמונה, לא רק בכדי לצאת ידי חובה, ועל אחת כמה וכמה לא לחפוף לרמות את הציווי וברוך ה"א בכל אשר תעשה ומובן שצריך להיות זה בלא דאגה ובלא השתקע בזה אבל לאידך גיסא שלא חסר המעשה בפועל והשי"ת יצליחו.

(אגרות קודש ח"ט עמ' קלב)

והצמצום וכמו שקידה בתורה שהאדם מתכנס בעצמו ומייגע מחשבתו בריכוז עצום. וגם בני אדם בטבעם נחלקים לשני סוגים אלו, דיש מי שטבעו הוא טבע החסד ומצד טבע ברייתו הוא נוטה לענינים מסוג החסד, ויש אשר נברא כאיש הגבורה. ושני אלו גם יחד מצווים לעבדו ית' הן במידת החסד והן במידת הגבורה.

והנה, יש והאדם עובד עבודתו את קונו לא מצד מה שחפץ באמת לעבדו ית', אלא שטבעו הוא כן, ואין זה שנתייגע ועמל לעבוד את קונו, אלא שכן הוא נוטה בטבעו לעשות את עניני החסד או הגבורה על דרך משל.

ובזאת ייבחן האדם לידע אם עובד את השי"ת בעבודת אמת, שבטבע האדם מצד עצמו להתעסק בחיות יתירה דוקא באותן העבודות השייכות וקרובות אליו מצד טבע ברייתו, ואילו את אותם הענינים שהם מנוגדים לטבעו עושה בחיות פחותה, ואם נמצא שעוסק בכל מיני ואופני העבודות באותה חיות ושמחה, הרי זה מוכיח שעיקר כוונתו ומחשבתו הוא לעבוד את בוראו, ולא שעושה הדברים מצד טבעו ורגילותו (ראה תורה אור בראשית יט, ב).

וזהו ענין "מפרסת פרסה" – שהפרסה היא "סדוקה" (רש"י שם), דהיינו שהיא מחולקת הן לימין והן לשמאל, להורות ולהצביע אשר האדם עוסק בחיות שווה, הן בענינים של "ימין" – קו החסד, והן בענינים של "שמאל" – קו הגבורה, וממילא נמצא שתכלית מעשיו היא באמת לעבוד את השי"ת.

וכאשר פוגש בענין גשמי, ולבו אומר לו שצריך לפעול עמו כך וכך לעבודת ה', הנה יש לו תחילה לבחון דשמה ענין זה שייך לנטיית לבו בטבעו ולא לענין של עבודת הבורא, ואם מוצא שעוסק בעניני "ימין" ו"שמאל" בהשוואה – הנה "אותה תאכלו", שאכן ראוי להתעסק בעבודה זו, באכילה לשם שמים וכיוצא בזה.

מעשיו ולבו שווין בעבודתו ית'

והנה, נוסף למה שצריכה הפרסה להיות סדוקה, הרי אין די בכך, והסדק צריך להיות הן למעלה והן למטה – "חלוקה בשתי צפרניים" (רש"י שם), ואם אינה כן, הרי היא טמאה.

וכמו כן הוא בעבודת האדם, שיש והתעסקותו של האדם היא שווה הן בענינים של חסד והן בענינים שבקו הגבורה, אך כל זה הוא כלפי חוץ בעשייתו ובפעולותיו, ואילו בלבו פנימה עדיין יש לו חיות יתירה באותן עבודות השייכות לטבעו, והרי שבפנימיות אינו "סדוקה" כי יש בו אופן עבודה אחד בלבד, ואות היא כי אינו עמל ומתייגע בעבודת ה' באמת, אלא הולך אחר נטיית לבו בטבעו.

ועל כן יש לו לבחון שגישתו לעניני העולם היא הן "סדוקה", והן "שסועה" – שהן

בלבו והן במעשיו הוא עובד בשווה ככל רצון הבורא ית', הן בקו החסד והן בקו הגבורה, ורק אז – "אותה תאכלו".

לבדוק שוב ושוב אם עוסק באכילה לעבודתו ית' או לתאוותו

"מעלת גרה" –

והנה, מכיוון שמדובר אודות עסק עם ענינים גשמיים שהאדם מתאוה להם בטבעו, הנה אין די בכך שבדק את עצמו פעם אחת, שהלא גופו מתאוה לאותו המאכל, ושמא משיכתו לאותה התאוה גרמה לו שלא תעלה חקירתו יפה.

ועל כן מצווה הוא האדם לבדוק שוב ושוב, ולא לסמוך על עצמו בבדיקה אחת, וזהו ענין "מעלה גרה" שלועס המאכל שוב ושוב, וכמו כן האדם צריך להרהר ולבדוק ולחקור פעם אחר פעם אם באמת מטרת האכילה היא לעבודתו ית' או רק למלאות תאוות נפשו.

ואם לאחר כל הבדיקות נמצא שאכן מטרת האכילה היא לשם שמים, אזי "אותה תאכלו", והמאכל מתעלה ומתאחד עם חלק ה"מדבר" שבו.

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

עבודת הפרנסה

הצורך בעמל האדם עבור פרנסה בדרכי הטבע כדי לזכות בברכת ה'
לפרנסה בהרחבה

ובברכה ה' אלקיך בכל אשר תעשה

(ראה פו, יח)

הצורך בעשיית כלי

במענה על מכתבו . . בו כותב אודות ג' סוגים בהשגת טרף לבית. הרי כבר ידוע הוראת רז"ל השוה לכל נפש (מלבד יחידי סגולה) שצריך לעשות כלי לקבלת הברכה וכמאמר הכתוב וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה, וכמבואר גם כן טעם הדבר בכמה מקומות בתורת החסידות ומהם בלקוטי תורה לרבנו הזקן בעל התניא (פוסק בנסתר דתורה) והשלחן ערוך (פוסק בנגלה דתורה) פרשת תצא דף ל"ז סוף ע"ב.

אף שקשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף שזהו אחד הנסים הכי גדולים בכל זאת בחיצוניות צריך לעשות כלי גם כן בדרכי הטבע וכמבואר בלקוטי תורה שם, אלא שכדי להגדיל ברכות השי"ת צריך להיות חזק בבטחון ולהוסיף אומץ בלימוד תורת הנגלה ותורת החסידות וקיום המצות בהידור שהן הן הצנור והכלים להמשכת וקבלת ברכות השי"ת בהמצטרך.

וה' יתברך יצליחו.

(אגרות קודש ח"ט עמ' קלד-ה)

התעסקות ממש ולא בדרך מהיכא תיתי בלבד

קבלתי מכתבו, אשר בו . . מתאר אופן פרנסתו עתה, אשר חושב הוא כי הכל הוא

פנינים

דרוש ואגדה

ומשך" (חולין ל, ב), והיינו, שענין השחיטה הוא למשוך ולהעלות את הבשר ממקום גשמי וחומרי להיות ענין רוחני ומלא קדושה. לפני שנכנסו לארץ לא היו יכולים "למשוך" את הבשר מהגשמיות, ורק כאשר "ירחיב ה' את גבולך" נתנו להם הכוחות הרחבים לשחוט ולהעלות גם בשר תאווה למקום הקדושה.

(ישיין בארובה לקופי שיחות ח"ד עמ' 1108 ואילך)

"משנכנסו לארץ" בכל יום ויום

כי ירחיב ה' אֶלְקֶיךָ אֶת גְּבוּלְךָ גו' וְאָמַרְתָּ
אֲכַלָּה בָשָׂר כִּי תֵאָוֶה נַפְשְׁךָ גו'

בתחלה נאסר להם בשר תאווה משנכנסו לארץ הותר להם
בשר תאווה
(יב, כ, חולין טז, ב)

יש לבאר זה בחייו היום יומיים של האדם: במדבר "נאסר להם בשר תאווה", ורק אחרי שהרחיב ה' את גבולם ונכנסו לארץ "הותר להם בשר תאווה". והטעם לזה, כי רק אחרי ש"הרחיב ה'" ונתן לבני ישראל כוחות רחבים וקדושים, אזי אפשר להתעסק עם "בשר תאווה" ולהעלותו לקדושה, אך במדבר, כשעדיין לא נתנו להם כוחות אלו – לא היו יכולים להתעסק בזה.

וכן הוא בחיים היום יומיים של האדם, שבתחילת היום, לפני התפילה, נאסר על האדם לאכול ולהתעסק בעניני הגשמיים והחומריים (ראה שו"ע אורח חיים ספ"ט), והוא בבחינת "מדבר" ש"נאסר להם בשר תאווה".

ורק אחרי שהאדם מתפלל להקב"ה, והולך "מבית הכנסת לבית המדרש" והרי הוא בבחינת "נכנס לארץ" שקיבל כוחות "רחבים" וקדושים על ידי התורה והתפילה, אזי "הותר להם בשר תאווה", והרי הוא יכול לאכול, לשבוע ולהתעסק במשא ומתן, כי יש בו הכוחות להעלות גם דברים גשמיים אלו לקדושה, שגם הם יהיו מכון ומדור לשבתו ית'.

(עי' לקופי שיחות ח"ד עמ' 1113)

שחיטה ובשר תאווה

כי ירחיב ה' אֶלְקֶיךָ אֶת גְּבוּלְךָ גו' וְאָמַרְתָּ
אֲכַלָּה בָשָׂר כִּי תֵאָוֶה נַפְשְׁךָ גו'

(יב, ב)

בגמ' חולין (טז, ב – יז, א) נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא בנוגע לאכילת בשר במדבר, דלדעת ר"י "בתחלה נאסר להם בשר תאווה משנכנסו לארץ הותר להם בשר תאווה" ולדעת רע"ק "בתחלה הותר להם בשר נחירה משנכנסו לארץ נאסר להם בשר נחירה". והיינו, דלר"י בא"י הותר להם בשר תאווה, ולרע"ק בארץ ישראל התחילו במצוות שחיטת בשר תאווה ונאסר להם אכילת בשר ללא שחיטה.

ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו, שבאמת שתי השיטות נתכוונו לטעם אחד:

בעת שהותם של ישראל במדבר לא עסקו כלל בעניני עולם הזה הגשמי, מאחר שכל צרכיהם נתנו להם מהקב"ה בעצמו, ע"י המן וענני הכבוד, ובמילא כל עיסוקם ה' בענינים קדושים בלבד. רק לאחר שנכנסו ישראל לארץ, אז הוטל עליהם להתעסק בעניני עולם הזה, בחרישה, זריעה וכיו"ב.

אך העיסוק בעניני העולם, לא ירידה להם היא אלא עלי', כי רצון הקב"ה הוא שיתעסקו בעניני עולם הזה, לבררם, לזככם ולהעלותם עד שגם הם יתמלאו קדושה. ואדרבה, זהו עומק כוונת הכתוב "כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך", שכאשר יכנסו לארץ, ירחיב הקב"ה ויתן להם כוחות נעלים ורחבים יותר, שע"י יהי' להם כח להעלות לקדושה גם עניני עולם הזה שאין בהם קדושה מצד עצמם.

וזהו עומק דברי ר"י ורע"ק:

בתחלה נאסר להם בשר תאווה משנכנסו לארץ הותר להם בשר תאווה – לפני שנכנסו לארץ ישראל, לא התעסקו בעניני "בשר" אלא בדברים קדושים וטהורים בלבד. אך משנכנסו לארץ, הוטלה עליהם העבודה להתעסק גם עם "בשר תאווה" ולהעלותו לקדושה.

בתחלה הותר להם בשר נחירה משנכנסו לארץ נאסר להם בשר נחירה – אמרו חז"ל "אין ושחט אלא

מממונו של לוט הוא לא עצם הדין שנכסי צדיקים נשרפין, אלא גילוי מילתא לענין גדר המציאות, דנכסי צדיקים הוי חלק מהעיר (ודלא כנשיהם וטפם של צדיקים, שאינם בכלל יושבי העיר), וכיון שזהו לימוד בנוגע למציאות, אפשר ללמוד כן גם מלפני מ"ת. וכן מיושב שפיר איך למדין ש"אם חזרו ועשו תשובה מוטב" מ"אדרה נא ואראה" דקודם מ"ת, כי גם בזה הלימוד הוא בנוגע למציאות, שע"י התשובה חוזרים להיות (מציאות של) "יחידים" (כנ"ל).

ומעתה מוכן היטב הפסק "אם חזרו ועשו תשובה מוטב", אף שאינו כן בעונשי כ"ד של מטה בכללם, כי ע"י תשובתם של אנשי עיר הנדחת שוב חזרה לכאן מציאותם כ"יחידים" ובטלה מציאות ה"ציבור" של "יושבי העיר", ונמצא דפועלת התשובה של אנשי עיר הנדחת אינה ביטול העונש (נגד הכלל הנ"ל דאין כ"ד מוחלין אף כשעושה תשובה), אלא ביטול מציאות "ציבור יושבי העיר" (ורק שבדרך ממי"א בטל גם העונש).

[ועיי'ע בלקו"ש ח"ט ראה ב, תוספת ביאור בהא דלענין זה – שינוי המציאות מציבור ליחיד – לא נאמר נמי דדברים שבלב אינם דברים ואין לדיין אלא מה שענינו רואות; לפי שכל עיקרו של גדר זה דציבור, שכמה יחידים מצטרפים להחשב מציאות אחת של "ציבור", הוא גדר רוחני שישנו רק בישראל (עיי' נזיר סא:), ושפיר בכה"ג דברים שבלב דברים הם. עיי"ש אריכות הביאור בזה ותמצא נחת].

כאן כ' שזהו בכדי "לרדות הגדולים בהריגתן שהן חביבין עליהן", אבל לפענ"ד הסבר זה אינו מספיק כי כיון שמצד עצמם אין הנשים והטף חייבין מיתה איך יתכן להרגם רק בגלל אחרים, "לרדות הגדולים". ולהנ"ל י"ל דזהו כיון שדין מיתה אנשי העיר אינו ככל חיובי מיתה שהם עונש על חטא, אלא הוא דין על "יושבי העיר". וכיון שמחמת השייכות של הנשים והטף לבעליהן ולאבותיהם, פקעה גם מהם (כל זמן שנמצאים בעיר) מציאותם כיחידים, ונעשו חלק מציבור יושבי העיר (כבעליהן ואבותיהם), אין מתחשבים בזה ש"א חטאו", והרי הם בכלל יושבי העיר שעליהם נאמר "הכה תכה גו' לפי חרב".]

ומעתה יש לתרץ הא דילפינן הכא מקודם מתן תורה, כי כשם שבנוגע לדין סייף אמרי' דהוי לא בתור עונש ליחיד על מעשהו שלו אלא לפי שהם חלק מיושבי העיר שחל עליהם דין עיר הנדחת כנ"ל, כ"ה גם בנוגע לדין שריפת העיר ושללה שזהו (לא עונש על אנשי עיר הנדחת, שנענשים ו"ממונם אבד", אלא) דין החל על העיר, והיינו שכל הנכסים הנמצאים בעיר אינם נכסי יחידים אלא נכסי עיר הנדחת שדינם להשרף.

ישוב אתי שפיר הא דדין נכסי צדיקים למדין מממונו דקודם מ"ת, כי הא דאין למדין מקודם מ"ת נאמר בנוגע להלכה, כי ניתנה תורה ונתחדשה הלכה (שבת קלה ע"א ואילך), אבל ספק במציאות אפשר ודאי ללמוד מקודם מ"ת, גם אם ממילא תימצא מזה נפק"מ להלכה, ואף הכא הלימוד

שבלב לבטל עונשים אלו.

והנראה בכ"ז בהקדים ענין תמוה לכאור' שמצינו בעיר הנדחת, דהנה יחיד העובד ע"ז חייב פקילה, אבל כשכל אנשי העיר או אפילו רק רובה עבדו ע"ז (וישנם שאר תנאי עיר הנדחת) דינם במיתה קלה מסקילה, דנידונין בסייף (סנה' קיא:), והלא בכה"ת קיי"ל (שם פא:) דהמתחייב בב' מיתות נידון בחמורה שבהן, וכיון שכ"א מהעובדים בתור יחיד חייב סקילה מהו שאמרה תורה דנידון בסייף הקלה ולא בסקילה החמורה; ונמצא דכ"ז שהיחיד המשלים למנין רוב אנשי העיר עדיין לא עבד ע"ז היו כל עובדי הע"ז שלפניו חייבים סקילה, ואיך נפקע חיוב סקילתם ע"י אחר שעבד ע"ז ג"כ.

וצריך לומר דדין סייף כאן אינו בתור עונש על כל אחד מיושבי העיר בפני עצמו, אלא עונש חדש החל על כל יושבי העיר ביחד בתור מציאות אחת דציבור, פירוש דע"ז שהודחה כל העיר או רובה נעשו למציאות חדשה, ואין הם יחידים רבים היושבים בעיר אחת, אלא נעשו למציאות (חדשה) אחת, מציאות דציבור עובדי ע"ז "יושבי העיר", וכיון שפקעה מהם מציאותם כיחידים (כנוגע לחטא ע"ז) ונעשו מציאות חדשה – נתבטל בדרך ממילא גם הדין שהי' עליהם כיחידים, וחל עליהם דין חדש, מיתה בסייף, שהוא דין החל על "יושבי העיר".

ובזה יתבאר גם היטב הטעם שבעיר הנדחת אמר רחמנא להרוג גם הנשים והטף של עובדי הע"ז. דלכאורה הרי הנשים והטף לא חטאו, וא"כ למה נתחייבו מיתה. ובמגדל עוז על הרמב"ם

והגאון מרגצוב (בצפע"נ עה"ת וירא ע' עד) יישב שיטת הרמב"ם באופן אחר, דמ"ש "אם חזרו ועשו תשובה מוטב" אין כוונתו שאין מענישים אותם לגמרי, אלא רק שאין להם דין עיר הנדחת (שהורגים לפי חרב גם נשיהם וטפם של העובדים וכל נפש חי' שבה, וכן שורפים העיר וכל שללה, ואפי' נכסי צדיקים שבה וכו', עיי' ברמב"ם שם), אבל סו"ס העובדים עצמם חייבים מיתה גם לאחר ששעשו תשובה מדין עובדי ע"ז סתם, ולענין זה אין התשובה מועלת. איברא, דגם זה צ"ע כי סו"ס אין לבטל שום דין מדיני ב"ד של מטה ע"י דברים שבלב, כנ"ל, ואין להקל מעונשם מאומה.

והנה כתב הגאון הנ"ל דמקור דברי הרמב"ם מדכתיב גבי סדום "אררה נא ואראה גו'", וסדום היתה בגדר עיר הנדחת (ראה ירושלמי סנה' פ"ה ה"ח ותוספתא שם פ"ד, א), ומזה שאמר הקב"ה שאם ישובו לא ייפרע מהם (ראה תרגום עה"פ הנ"ל), חזינן דתשובה מועלת בעיר הנדחת. ובאמת גם זה צ"ע, חדא הלא בסדום המדובר הי' בעונש דבי"ד של מעלה, ועוד ועיקר הא כללא הוא דין למדין דינים מקודם מ"ת (תוס' מו"ק כ ע"א מירוש'). ובאמת קושיא זו האחרונה מצינו לכאור' להקשות גם על הש"ס דבירושלמי (שם) ובתוספתא (שם) גמרינן הא דנכסי הצדיקים שבתוך עיר הנדחת נשרפין נמי בתוך שללה מזה שממונו של לוט אבד בסדום, וגם בזה יש להקשות דאין למדין מקודם מ"ת.

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

בדין אנשי עיר הנדחת שעשו תשובה

יקשה על ביאורי המפרשים במש"כ הרמב"ם דתשובה מועלת נגד הכלל דאין תשובה מפקיעה עונשי ב"ד / יסיק ביאור מיוחד דע"י התשובה כאן נפקעים מגדר ציבור לגדר יחידים

איתא במכות יג: "חייבי כריתות . . אם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין להן, חייבי מיתות ב"ד . . אם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין להן". היינו דתשובה מועלת רק בדיני שמים ולא בדיני אדם. וכשם שהוא לענין מיתות ב"ד, כן הוא בנוגע לכל שאר עונשי ב"ד של מטה, כמלקות וכיו"ב. ונתבאר בטעם הדבר (ראה נו"ב או"ח מהדו"ק סל"ה), דכיון שהתשובה עיקרה בלב אין ב"ד של מטה יכולים להתחשב בזה כי אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות.

והנה גבי עונשי ב"ד לעיר הנדחת, "הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב גו' ואת כל שללה תקבוצ גו' ושרפת באש גו'" (פרשתנו יג, טז-יז), פסק הרמב"ם להדיא בהל' ע"ז פ"ד ה"ו "אם חזרו ועשו תשובה

מוטב", והשיג הראב"ד "לא מצאתי תשובה מועלת אחר התראה ומעשה", ובכסף משנה תי' דעיר הנדחת שאני כי ההתראה שמזהירין את אנשי העיר אינה התראה גמורה, דהא אין מתרין "לכל אחד בפרט" אלא לכל אנשי העיר יחד, ולכך אף אחרי' עדיין תועיל התשובה. וצ"ע בתירוצו דהלא כנ"ל הא דחייבי מיתות ב"ד אם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין להן אינו מחמת שתשובה אינה מועלת לאחר התראה גמורה אלא לפי שאין לבי"ד של מטה להתחשב בדברים שבלב [והרי לא אשתמט בשום מקום שתועיל תשובה למסית או למגדף, אף שדינו דאי"צ התראה כלל, רמב"ם שם פ"ה ה"ג], וא"כ אף הכא שכבר נתחייבו בדין (כיון דאמר רחמנא דהדין נגזר אף בלא התראה גמורה) איך יכולה תשובה